

Církev ve vztahu k politice (k doplnění předchozí kapitoly)

Náboženství a politika, církev a stát jsou dvě oblasti sice rozdílné, ale vzájemně se ovlivňují a vstupují do interakcí. (Politika – veřejná věc, správa státu.) V minulosti i v současnosti byly a jsou snahy tyto dvě oblasti vzájemně oddělit, osamostatnit natolik, aby jedna nebyla závislá na druhé.

Vztah stát – církev (odluka církve od státu)

Vztah politiky a náboženství získává v posledním období u nás znovu na aktuálnosti. Žijeme v éře globalizace, ve společnosti, ve které mohou náboženská společenství sehrávat pozitivní i negativní role

Vztahy mezi politikou a náboženstvím musí zůstat otevřenou výzkumnou otázkou. Ukazuje se, že náboženství je složitější a vitálnější fenomén, než se myslelo - některé formy ustupují, jiné rozkvétají.

osvícenské paradigma (vzor) „oddělení církve od státu“ je jakožto klíč k porozumění této problematice zcela překonané.

Tento koncept byl dějinně podmíněným nástrojem obrany státní sféry vůči nebezpečí dominance mocné církve (Francie) a zároveň i ochranou svobody náboženství před státními zásahy. Vyrosl ze středověkých zápasů mezi papežskou a císařskou mocí a jako odpověď na náboženské války sedmnáctého století a na snahy absolutistických monarchů diktovat víru poddaným. „Cuius regio eius religio“ (zásada augsburského míru z r. 1555).

Tradiční církevní instituce, stejně jako stát, politické strany či odbory mají v dnešním světě stále nezastupitelné místo, avšak nemají zdaleka takový význam pro předávání hodnot, vytváření „společného jazyka“ a ovlivňování stylu života a myšlení jako dříve.

Politický i náboženský život dynamicky pulsuje v politicko-sociálních i náboženských hnutích a seskupeních, které někdy působí uvnitř struktur států a církví, někdy mimo ně. Často dnes přesahují tyto struktury, stávají se mezinárodními a ekumenickými.

. Existuje mnoho pozitivních příkladů z prostředí, kde se občanské a náboženské iniciativy dokázaly na lokální, národní či mezinárodní úrovni spojit a pozitivně ovlivnily zrání občanské společnosti. Za příklad mohou sloužit počátky polského hnutí Solidarita, kdy souhra občanských a náboženských iniciativ, církevních představitelů a politických aktivistů dokázala radikálně (pozitivně) změnit politický systém v zemi a tak výrazně přispět k politickým změnám v celé středovýchodní Evropě.

Shrnutí:

- Vztahy mezi politikou a náboženstvím musí zůstat otevřenou výzkumnou otázkou. Nelze je považovat za cosi neměnného
- Problém vztahu církve a státu nelze řešit pouze jejich separací. V době globalizace zní toto nedůvěryhodně.
- Doba, kdy téma náboženství a politika bylo možné zjednodušit na vztah dvou institucí – církve, mající monopol na náboženství a stát, dávno skončila.
- Tradiční církevní instituce, stejně jako stát, politické strany či odbory mají v dnešním světě stále nezastupitelné místo, avšak nemají zdaleka takový význam pro předávání hodnot, vytváření „společného jazyka“ a ovlivňování stylu života a myšlení jako dříve.

Vztah ekonomika – morálka (podnikatelská činnost – morálka)

Výrok jednoho českého politika: , neznám pojem „špinavé peníze“. Nepřiznal ale, že zná pojem špinavé získávání peněz; a to je škoda. Divoká privatizace ze začátku 90. let byla přímo ukázkou získávání špinavých peněz. Morálka jako by se v té době z podnikání zcela vytratila.

Podobně jako existuje vztah mezi politikou a náboženstvím existuje i vztah mezi ekonomikou a křesťanskou morálkou.

Ne-náboženský (ne-křesťanský) přístup k ekonomii může mít velmi negativní dopad na celé světové hospodářství.

Co vedlo k nedávné krizi, která stále ještě není zažehnána?

nerespektování Desatera, bezuzdnou dychtivost po majetku a neodpovědnost.

Selhala stará ctnost spořivost a všestranná střídmost.

Lidé,

si zvykli žít na dluh, nad své poměry.

Na splacení dluhů vždycky dojde,

Bylo by velmi prospěšné, kdyby se i politici a ekonomové dokázali dívat na vývoj ve společnosti z hlediska věčnosti jak doporučoval TGM.

Vztah ekonomika – morálka (podnikatelská činnost – morálka)

Výrok jednoho českého politika: , neznám pojem „špinavé peníze“. Nepřiznal ale, že zná pojem špinavé získávání peněz; a to je škoda. Divoká privatizace ze začátku 90. let byla přímo ukázkou získávání špinavých peněz. Morálka jako by se v té době z podnikání zcela vytratila.

Podobně jako existuje vztah mezi politikou a náboženstvím existuje i vztah mezi ekonomikou a křesťanskou morálkou.

Ne-náboženský (ne-křesťanský) přístup k ekonomii může mít velmi negativní dopad na celé světové hospodářství.

Vídeňský kardinál Christoph Schönborn

nedávno označil za jednu z příčin světové finanční krize nerespektování Desatera, bezuzdnou dychtivost po majetku a neodpovědnost.

(Pro doplnění těchto úvah několik myšlenek z pera ekonomů Tomáše Ježka, bývalého ministra vlády ČR)

Selhala stará ctnost spořivost a všestranná střídmost.

Lidé, si zvykli žít na dluh, nad své poměry.

Na splacení dluhů vždycky dojde,

Bylo by velmi prospěšné, kdyby se i politici a ekonomové dokázali dívat na vývoj ve společnosti z hlediska věčnosti jak doporučoval TGM.

Masaryk nás učil dívat se na věci z hlediska věčnosti, jak bývalo v křesťanské Evropě dobrým zvykem

Budování společnosti s vládou zákona je jedinou cestou z krize a k práci, která bude prospěšná bližním. Musí však mít fundamentální důvěru v budoucnost, že to má smysl a že ho smí porazit jen ten, kdo si povede lépe než on, ale v žádném případě ne ten, kdo krade a švindluje.

Výrok - (T. Baťa 1932)

„To čemu jsme zvykli říkat hospodářská krize je jiné jméno pro mravní bídu. Mravní bída je příčina, hospodářský úpadek je následek. V naší zemi je mnoho lidí, kteří se domnívají, že hospodářský úpadek lze sanovat penězi. Hrozím se důsledku tohoto omylu. V postavení v němž se nacházíme, nepotřebujeme žádných geniálních obrátů a kombinací. Potřebujeme mravní stanovisko k lidem, k práci a veřejnému majetku. Nepodporovat bankrotáře, nedělat dluhy, nevyhazovat hodnoty za nic, nevydírat pracující, dělat to, co nás pozvedlo z poválečné bídy, pracovat a šetřit a učinit práci a šetření výnosnější, žádoucnější a čestnější než lenošení a mrhání. Máte pravdu, je třeba překonat krizi důvěry. Technickými zásahy, finančními a úvěrovými ji však překonat nelze, důvěra je věc osobní a důvěru lze obnovit jen mravním hlediskem a osobním příkladem. „

10. Závěr konstituce

článek 91 /Úkol jednotlivých věřících a místních církví/

To, co tento posvátný sněm uvádí z pokladu církevní nauky, má pomoci všem lidem naší doby, ať v Boha věří, nebo ho výslovně neuznávají, aby si jasně uvědomili své povolání v celé jeho plnosti a dokonaleji přizpůsobili svět vynikající důstojnosti člověka, směřovali k všelidskému a na hlubším základě postavenému bratrství a vedeni láskou dávali velkoryse a společně odpověď na naléhavé požadavky našeho věku.

Ovšem vzhledem k nesmírné rozmanitosti poměrů a kultur ve světě má tento výklad v mnoha svých částech úmyslně jen povšechný ráz.

11. INKULTURACE

Církev má od svého zakladatel příkaz hlásat evangelium všem národům, ale velmi často se v minulosti setkávala s problémem, jak toto učení předávat, aby bylo přijato bez odporu ba dokonce s láskou.

11.1. Co rozumíme inkulturací

Termín inkulturace, který se objevuje v druhé polovině minulého století, se snaží vystihnout dynamický vztah mezi vírou a kulturou: Víra musí být zasetá jako semeno v určitém kulturním prostředí, v něm nalézt sebevyjádření vycházející z oné kultury a nakonec tuto kulturu celou proměnit (či spíše prokvasit, kvasem evangelia). Jinými slovy jde o tři kroky:

- *překonání* přílišné vazby křesťanství na tzv. západní kulturu nebo na vyjadřovací formy překonaných a již neexistujících kulturních epoch;

- *vyjádření* křesťanského náboženství pomocí prvků příslušných mimoevropských kultur, resp. skrze nové výrazové prostředky současných kultur západní civilizace;
- následné tvůrčí *proměňování a očišťování* existující kultury, které by bylo základem kultury nové.

Slovem inkulturace se začaly označovat způsoby hlásání víry nově doporučené Druhým vatikánským koncilem. Podle Dekretu o misijní činnosti (Ad gentes) se má církev zařadit do daných skupin s jejich vlastní kulturou duševní, náboženskou i společenskou.. Křesťané se mají považovat za členy daného společenství a účastnit se kulturního a sociálního života osobními kontakty a spoluprací.

Víra sama patří také do oblasti široce pojaté kultury, spolu ji utváří. Kristova postupně se formující církev zpočátku koexistovala se synagógou a žila z její spirituality. Jestliže však neměla selhat ve svém universálním poslání, musela se vymanit z židovské národní výlučnosti a vstoupit do tehdejšího světa řecké filozofie a římské státnosti s porozuměním pro jeho hodnoty. Pavlova řeč na Areopágu je malou ukázkou této prvokřesťanské inkulturace.

Velká misijní vlna, vyvolaná zámořskými objevy, přinesla velké problémy. Evropsští misionáři přinášeli ve svých hlavách a zavazadlech do dalekých zemí evangelium, balené do řecko-římsko-evropského výraziva.

Zkušenosti a výsledky byly velmi různé. Obyvatelům Jižní Ameriky byla znemožněna syntéza evangelia a vlastní kultury vinou brutality dobyvatelů.

Kdybychom měli vyjádřit podstatu inkulturace vyjádřit zkráceně mohli bychom říct: „brát druhé vážně a mluvit jejich jazykem“.

Zde je třeba upřesnit, že inkulturace se týká jednak vztahu k místním nezápadním kulturám, ale i vztahu k původní kultuře západního světa, která byla zasažena vlivem modernosti. Přestože je Evropa založena na křesťanském dědictví, modernost během posledních staletí vytvořila odlišný model civilizace, a to z větší části bez církve a někdy i proti ní. Většina významů, hodnot a životních modelů současné společnosti tedy již není v souladu s významem a hodnotami evangelia. Tato situace volá po nové inkulturaci křesťanské výzvy v našem kulturně-geografickém prostoru.

Mimořádnou důležitost pro zachycení setby evangelia má způsob, jakým lidé hledají smysl života a spásu, jak vnímají člověka a jaké hodnoty oceňují.

Při pohledu na západní společnost je třeba pamatovat, že nejde o jednu homogenní, všemi sdílenou kulturu, ale že vedle většinové či převládající kultury zde žije zároveň mnoho různých kultur. Kromě kultur charakteristických pro různé společenské vrstvy, země nebo skupiny přistěhovalců zde nacházíme i kultury a subkultury těch, které spojuje určitý zvláštní fenomén ze sféry umění, sportu, módy, životního stylu apod. To inkulturaci v rozvinutých společnostech

samozejmě velmi znesnadňuje. Velkou výzvu představuje i dialog se světem v oblastech mimokřesťanských náboženství.

V inkulturaci je možno nalézat dvě různé cesty; na jedné straně zasazování evangelia do místní kultury a současně začlenění této kultury do života církve.

11.2. Teologický rozměr inkulturace

Inkulturace sebou nese pouze osvojení nového, moderního životního stylu. Na rovině misijní má především svůj teologický rozměr. Hlásání Krista, tak jak ho hlásal např. Apoštol národů Pavel z Tarsu a po staletí předkládá církev, je nezbytným předpokladem toho, abychom neztratili ze zřetele pravé učení, učení evangelia, které chceme předložit jako základ pro inkulturaci. Jinak by se mohlo stát, že kultura do které chceme evangelium včlenit nakonec pohltí nás. Klasickým modelem inkulturace v našem prostředí může být činnost slovanských věrozvěstu Cyrila a Metoděje. Jejich činnost na našem území může být vzorem evangelizačního úsilí i v naší postmoderní době.

Encyklika papeže Jana Pavla II. *Redemptoris missio* ukázala cestu všem, kteří se o šíření evangelia snaží, jak pracovat na pro spásu lidstva. Papež ve své encyklice připomíná:

„Při své misii mezi národy se církev setkává s různými kulturami a je zapojena do procesu inkulturace. Tento požadavek provázela celou historickou cestu církve, dnes je však mimořádně důležitý a naléhavý.

Proces uvádění církve do národních kultur vyžaduje dlouhý čas. Jedná se nejenom o vnější přizpůsobení, protože inkulturace "znamená vnitřní přetvoření autentických kulturních hodnot jejich zapojením do křesťanství a zakořenění křesťanství do různých kultur."

Inkulturace je pomalá cesta, která provází celý misionářský život a která se vztahuje na různé spolupracovníky misí ad gentes: na křesťanská společenství během jejich vývoje, na pracovníky v pastoraci – ti všichni nesou zodpovědnost za hodnotu a podněty tohoto úsilí.

Můžeme dodat, že inkulturace je dynamickým vztahem mezi křesťanskou výzvou evangelia kulturami, tedy vřazení křesťanského života a života z evangelia do kultury jež se vzájemně kriticky ovlivňují a postupně asimilují. Avšak nutnou podmínkou pro tuto asimilaci (inkulturaci) je, aby církev odhalila mnoha staletími zakryté, nebo zamlžené jádro zvěsti, aby zprůhlednila evangelium a tvář Krista světu. Křesťanství nelze přenášet do jiné kultury společně s našimi názory a naukami, které často působí v novém prostředí cize a nevěrohodně. Je nutné Krista v evangeliu představovat postupně, jenom tak se může stát cestou k osvobození od pohanských bohů

11.3 Dialog, nutný předpoklad inkulturace

Inkulturace je obousměrný proces. Znamená vzájemné dialogické ovlivňování církve a kultury.⁹ Právě tato obousměrnost, založená na metodě dialogu, odlišuje inkulturaci od dřívějších misijních a pastoračních konceptů: mnohé z nich lze totiž chápat jako monologické – církev viděla v partnerovi dialogu příjemce svého poselství, ale nebyla připravena na to, že by se také ona mohla od něho něčemu naučit, případně něco ve svých názorech nebo ve svém jednání změnit.

Samotné slovo **dialog**¹⁰ má původ v řečtině, neznamená však, jak se často mylně předpokládá, řeč dvou (lidí, osob), nýbrž „skrze slovo“. Podle starořeckých filosofů a rétorů tedy jde o metodu, jíž se lze za pomoci slova dopracovat k odkrytí pravdy, přičemž počet účastníků dialogu nemusí být omezen pouze na dva.¹⁰ Srov. VYBÍRAL, Zdeněk. **Psychologie lidské komunikace**. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-291-2, s. 96.

„Dialog nevzniká z taktiky nebo ze sobeckého zájmu, ale má důvody, požadavky a důstojnost svého druhu. Vzniká z hlubokého respektu před vším, co způsobil v člověku Duch, který vane, kam chce.“ (RM 56.)

V koncilním a pokoncilním magisteriu je dialog častým pojmem.¹⁴ Nejvíce se mu věnuje encyklika **Redemptoris missio**, a to především v souvislosti s nekřesťanskými náboženstvími: „Dialog mezi různými náboženstvími je součástí poslání církve k hlásání evangelia. Je-li chápán jako metoda a prostředek k vzájemnému poznání a obohacení, nestojí v protikladu vůči misií **ad gentes**, ale naopak, má na ni zvláštní návaznost a je přímo jejím zvláštním výrazem.“

¹⁴ Dokumenty koncilu např. mluví o dialogu s celou lidskou rodinou (GS 3, 43, 78, 92; NA 2, 3, 4), člověka s Bohem (GS 19, 78), teologie s vědou (GS 62), věřících s nevěřícími (GS 21, 44, 84, 90, 92), s nekřesťanskými náboženstvími (GS 92), s islámem (NA 3), s Židy (NA 4) a o dialogu ekumenickém (UR 4, 9, 11, 14, 22, 23).

Přijetím inkulturačního principu jako metody evangelizace¹⁹ bere církev na sebe také riziko transformace své vlastní podoby. Považuje totiž za nutné „zbavit poselství evangelia překonaných kulturních forem a nepatřičného zhmotňování a zpřítomnit ho podle antropologických poznatků daného dějinného okamžiku“.²⁰ Církev se tedy chce pokusit vědomě přetvářet samu sebe na základě dialogu s jinými jedinci a kulturami.

¹⁹ Dialog v pastorační praxi církve vychází z dialogického myšlení jako filozofické kategorie – srov. CASPER, Bernhard. **Význam dialogického myšlení pro filozofii náboženství a pro teologii**. In: TT 1/2002, s. 11-14.

²⁰ FIORES, Stefano de, GOFFI, Tullo. **Slovník spirituality**. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, ISBN 80-7192-338-9, s. 916.

Metoda inkulturace se tedy vyznačuje dialogickým pastoračním stylem.²³

²³ CASPER, Bernhard. **Co znamená „dialogicky myslet“? Hlubší kořeny aktuálního imperativu**. In: TT 5/2002, s. 178-180.

„Nová evangelizace“ chce pomoci křesťanům dnešní doby objevit vztah dialogu mezi současnou kulturou a objektivním zakořeněním člověka v živém Kristu. Tím se může křesťan

dneška podílet na tvorbě nové kultury.“ (AMBROS, Pavel. **Fundamentální pastorální teologie. Pastorální teologie I.** Olomouc: Vydavatelství UP, 2002, ISBN 80-244-0419-2, s. 56.) „Doufám v moudrost těch, kteří v budoucnosti převezmou odpovědnost za vedení křesťanských obcí a za jejich jednotu. Doufám, že nebudou usilovat o iluzorní jednohlasnost, nýbrž že poznají svůj hlavní úkol ve snaze posilovat schopnost a ochotu různých křesťanských proudů ke vzájemné komunikaci – a také ke komunikaci ‚navenek‘. Ano, zásadní úkol, který na křesťany a na celé lidstvo vkládá přicházející tisíciletí, se jmenuje ‚umění komunikace‘. Ale zároveň – a ještě daleko více – je třeba spirituálního prohloubení, aby bylo co sdílet, aby bylo o čem komunikovat.“ (HALÍK, Tomáš. **Co je bez chvění, není pevné. Labyrintem světa s vírou a pochybností.** Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, ISBN 80-7160-628-1, s. 168.)

²⁴ „Nová evangelizace‘ chce pomoci křesťanům dnešní doby objevit vztah dialogu mezi současnou kulturou a objektivním zakořeněním člověka v živém Kristu. Tím se může křesťan dneška podílet na tvorbě nové kultury.“ (AMBROS, Pavel. **Fundamentální pastorální teologie. Pastorální teologie I.** Olomouc: Vydavatelství UP, 2002, ISBN 80-244-0419-2, s. 56.) „Doufám v moudrost těch, kteří v budoucnosti převezmou odpovědnost za vedení křesťanských obcí a za jejich jednotu. Doufám, že nebudou usilovat o iluzorní jednohlasnost, nýbrž že poznají svůj hlavní úkol ve snaze posilovat schopnost a ochotu různých křesťanských proudů ke vzájemné komunikaci – a také ke komunikaci ‚navenek‘. Ano, zásadní úkol, který na křesťany a na celé lidstvo vkládá přicházející tisíciletí, se jmenuje ‚umění komunikace‘. Ale zároveň – a ještě daleko více – je třeba spirituálního prohloubení, aby bylo co sdílet, aby bylo o čem komunikovat.“ (HALÍK, Tomáš. **Co je bez chvění, není pevné. Labyrintem světa s vírou a pochybností.** Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, ISBN 80-7160-628-1, s. 168.)

Teologickým východiskem inkulturačního principu je jednání Boha s člověkem v události vtělení, která je základním Božím činem v dějinách spásy. Inkarnací se Bůh stává plně součástí lidského světa, aniž by narušil nebo změnil jeho vlastní identitu, zároveň však zůstává plně sám sebou a člověka a jeho svět proměňuje svou přítomností k vyšší kvalitě. Podobně také radostná zvěst o tomto Božím jednání může proniknout do jakékoli lidské kultury, aniž by narušila nebo změnila její identitu, a může ji proměnit svou přítomností k vyšší kvalitě. Předávání této zvěsti je ovšem vždy odkázáno na zprostředkování konkrétních lidí a lidských společenství. Hlavní odpovědnost za ně nese Kristova církev. Stručně tedy lze zopakovat, že inkulturační princip označuje takový způsob života a praxe církve, v němž komunikace evangelia s kulturou je analogií komunikace Boha s člověkem v události vtělení.

Z hlediska metody je inkulturace dialogický proces probíhající mezi evangeliem a kulturou. Poněvadž ovšem, jak jsme upozornili, evangelium vždy předávají konkrétní lidské osoby, skupiny a instituce – stejně jako každou kulturu tvoří a rozšiřují konkrétní lidské osoby, skupiny a instituce – je také inkulturační dialog v praxi dialogem mezi těmito osobami, skupinami a institucemi. Nejčastěji jde o dialog církve se sociální skupinou, která je nositelkou určité kultury či subkultury. Ten se prakticky realizuje dialogem mezi osobami a skupinami osob, jež církev a danou sociální skupinu reprezentují.

Cílem inkulturačního jednání je proměna církve přijetím dané kultury a zároveň proměna kultury hodnotami evangelia. První z obou cílů je přitom podmínkou k dosažení druhého – opět jde o analogii Božího jednání v inkarnaci: teprve na základě plného přijetí lidství Bůh proměňuje zevnitř člověka a jeho svět; podobně může církev na základě plného přijetí kultury proměňovat tuto kulturu zevnitř hodnotami evangelia. Oba uvedené cíle souhrnně označujeme pojmem evangelizace kultury.

Všechny základní skutečnosti o inkulturaci můžeme tedy stručně shrnout v následující definici: Inkulturace je pastoračněteologický princip současné církve, který vychází z inkarnace, používá metodu dialogu a směřuje k evangelizaci kultury.

12. Pastorační činnost církve